

iż plan ten podtrzymuje roszczeniowe podejście do produkcji i do konsumpcji, nie aktywizując potencjału w sferze obywatelskiej i publicznej. Nie rokuje on, zdaniem autorki, szans na strukturalną zmianę polskiej gospodarki. Krytyczną ocenę E. Okoń-Horodyńskiej zyskuje też inny dokument o wymiarze strategicznym – „Konstytucja dla nauki”. Tworzone przez ten projekt w sferze nauki warunki systemowe nie umożliwiają wykorzystania twórczego, innowacyjnego potencjału naukowców, kierując ich wysiłki na realizację czysto formalnych wymogów związanych z ilościowym pomnażaniem dorobku.

Zwracają też uwagę rozważania J. Monkiewicza, których tematem jest nie tylko „Strategia dla Polski”, ale także zmiany w sektorze ubezpieczeniowym, które pojawiły się w związku z kryzysem roku 2008. Autor podejmuje szerszą refleksję nad rolą państwa w zmieniającej się gospodarce. Tekst rzuca nowe światło na potrzebę wzmocnienia regulacji wobec żywiołów rynkowych, a wnioski wyprowadzane zeń mają uniwersalny, odnoszący się nie tylko do Polski czy USA, charakter.

Reasumując, omawiana książka warta jest poważnej lektury. Przypomina (umieszczony zresztą w aneksie) oryginalny tekst „Strategii dla Polski”, otwierający współczesny nurt strategicznego myślenia o polskiej gospodarce. Dokument ten do dziś może stanowić inspirację dla badaczy i polityków. Trzeba pamiętać, że szereg zawartych tam postulatów nie zostało nadal zrealizowanych, a zaskakująco mało z nich zdołało się zdezaktualizować. Niezaprzeczalnym walorem opracowania są rozdziały odnoszące się do zagadnień społecznych, obejmujące rozległy wachlarz problemów. *Last but not least*, całość opracowania można traktować właściwie jako jeszcze jedno nowe dzieło G.W. Kołodki, co dla licznych admiratorów jego twórczości jest wartością niepodważalną. Wkład J. Tomkiewicza wyostrzający nieco (z uwagi na prospołeczne akcenty) ogólną wymowę książki, zasługuje również na wysoką ocenę. Obaj współredaktorzy zdołali zapewnić spójność logiczną tego obszernego i zróżnicowanego wewnętrznie zbioru, tworząc wielce udaną pracę, uzupełniającą refleksję nad dokonanymi – obecnymi, a może nawet przyszłymi – przeobrażeniami naszej gospodarki.

Prof. dr hab. Maciej Miszewski

Strengthening the knowledge base for innovation in the European Union, pod redakcją naukową prof. dr hab. Marzenny Anny Weresy, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018

Trudno sobie wyobrazić lepszy okres w Polsce do popularyzacji książki na temat wzmocnienia bazy wiedzy dotyczącej innowacji w Unii Europejskiej. W centrum zainteresowania jest stworzenie ich podstawy, czyli systemu edukacji zorientowanego na wartości i umiejętność współpracy, zdolność rozwiązywania problemów, łączenia problemów lokalnych ze światowymi, dorobku przeszłości i bieżących doświadczeń z przyszłymi wyzwaniami. Była to 15. rocznica wejścia 10 krajów, w tym Polski, do Unii Europejskiej. Był to czas, gdy marzenia podlegają zetknięciu z rzeczywistością. Do tej samej rzeki wprowadzie dwa razy się nie wchodzi, ale jakże byłoby pięknie, gdyby przy kolejnych rocznicach nasze marzenia mogły się także realizować.

Recenzowana praca stanowi wynik badań prowadzonych w ramach projektu zrealizowanego w latach 2015–2018 przez zespół badawczy Instytutu Gospodarki Światowej Szkoły Głównej Handlowej w ramach projektu programu ramowego Horizon 2020 poświęconego badaniu oddziaływania Unii Innowacji – „Investigating the Impact of the Innovation Union (I3U)” (<http://www.i3u-innovationunion.eu/>). Jest bogato ilustrowana

dzięki włączeniu licznych kolorowych schematów i grafik będących wynikiem pogłębionych studiów statystycznych i empirycznych badań.

Przedmiotem recenzji jest książka w języku angielskim (licząca 280 stron), napisana przez ośmioosobowy zespół autorski w składzie: Adam Karbowski, Arkadiusz Kowalski, Marek Lachowicz, Małgorzata Lewandowska, Marta Mackiewicz, Tomasz Napiórkowski, Małgorzata Rószkiewicz i Marzenna Anna Weresa (redaktor naukowa książki). Praca składa się ze spisu treści, wykazu skrótów, przedmowy, 8 rozdziałów i wniosków końcowych autorstwa Marzenny Anny Weresy. Wszystkie osiem rozdziałów zakończonych zostało wnioskami pracy oraz spisem wykorzystanej literatury.

W pierwszym rozdziale – poświęconym Unii Innowacji, zatytułowanym **Innovation Union initiative – an overview** autorstwa Marzenny Anny Weresy (składającym się z 6 podrozdziałów) autorka zwraca uwagę na znaczenie polityki innowacyjnej jako ważnego elementu systemu innowacji. Przedstawia historię polityki innowacyjnej w Unii Europejskiej oraz strategię Europa 2020 i jej kluczową inicjatywę: Unię Innowacji. Następnie zaś przedstawia elementy i analizę efektywności polityki innowacyjnej w latach 2010–2017 w układzie porównawczym.

Drugi rozdział – zatytułowany **Additionality from public support to R&D and innovation in the European Union** – poświęcony jest pomocy publicznej zorientowanej na Badania i Rozwój oraz innowacje w Unii Europejskiej. Autorki tego ważnego rozdziału – Małgorzata Stefania Lewandowska, Małgorzata Rószkiewicz i Marzenna Anna Weresa – koncentrują się na dopłatach do badań i rozwoju oraz innowacji w Unii Europejskiej. W centrum zainteresowania autorek tej części książki jest pomoc publiczna związana z innowacjami w UE. Podstawą przedstawionej procedury badawczej są 3 hipotezy dotyczące skutków polityki proinnowacyjnej w sferze oddziaływania na nakłady, wyniki i zachowanie przedsiębiorstw. Przedstawione zostały: opis próby, zastosowana metoda i osiągnięte wyniki badań. Materiał zyskałby na wartości przy pełniejszym opisie zmiennych modeli.

Pierwsza hipoteza dotyczy publicznego wsparcia finansowego innowacji, co zwiększa inwestycje firm w działalność innowacyjną, w szczególności w inwestycje, w zdobywanie wiedzy zewnętrznej i / lub w zakup maszyn lub urządzeń, co z kolei zwiększa jej innowacyjność. Druga mówi, że publiczne wsparcie finansowe innowacji poprawia bezpośrednio innowacyjność przedsiębiorstw. Trzecia zaś, że publiczne wsparcie finansowe innowacji wpływa na intensywność współpracy innowacyjnej firm i / lub inwestowanie w szkolenia personelu, co z kolei poprawia wyniki w zakresie innowacji.

Rozdział trzeci książki – zatytułowany **The impact of Framework Programs on the innovativeness in the European Union** – został przygotowany przez Tomasza M. Napiórkowskiego. Dotyczy programów ramowych oraz ich wpływu na innowacyjność w Unii Europejskiej. Przeprowadzone analizy dotyczą 7. programu ramowego, CIP oraz Horyzontu 2020. Autor przedstawia analizę wpływu tych programów ramowych na literaturę dotyczącą innowacyjności. Podejmuje na tej podstawie próbę określenia wpływu i efektywności analizowanych programów ramowych Unii Europejskiej. Podejmuje analizę relacji między nakładami na innowacje a ich wynikami z perspektywy aktorów procesów innowacyjnych. Szczególny nacisk został położony na efektywność oddziaływania 7. programu ramowego, CIP i programu Horyzont 2020. Zwraca uwagę bogaty zestaw tabel analitycznych i schematów zawarty w załączniku.

Rozdział czwarty książki – **Supporting research and innovation base through priority European research infrastructures** – przygotowany przez Arkadiusza Michała Kowalskiego poświęcony jest wsparciu bazy badań i innowacji poprzez priorytety europejskiej infrastruktury badawczej. Przedstawia definicje, typologie i główne cechy infrastruktury badawczej. Następnie omawia teoretyczne podstawy analizy infrastruktury badawczej.

Rozpoczyna od teorii kapitału społecznego, środowiska innowacyjnego i koncepcji klasy kreatywnej. Następnie opisuje teorie systemów innowacji oraz gospodarki sieciowej. Podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, dlaczego Unia Europejska potrzebuje wsparcia infrastruktury badawczej. Zwraca uwagę czytelnika na kwestie fragmentyzacji, kompleksowości, skali, kosztów i realizacji projektów.

Wskazuje na znaczenie infrastruktury badawczej dla rozwiązywania kluczowych kwestii związanych z innowacyjnością w Unii Europejskiej. Autor przedstawia też działania UE, które są ukierunkowane na wspieranie infrastruktury badawczej. Obejmują one rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów w ramach Europejskiej mapy drogowej dla ESFRI, geograficzny rozdział funduszy 7. programu ramowego (część INFRA) oraz wyspecjalizowane działania zorientowane na programy inwestycyjne związane z głównymi grupami systemów innowacyjnych, interakcje między krajami i ich organizacjami oraz analizy programów.

Przedstawione zostały też empiryczne wyniki badań wpływu infrastruktury badawczej na europejską innowacyjność z uwzględnieniem koordynatorów i użytkowników tej infrastruktury.

Piąty rozdział – który nosi tytuł **The role of Global Research Infrastructures as a tool of innovation policy** – został napisany przez Małgorzatę Stefanię Lewandowską i jest poświęcony roli globalnej infrastruktury badawczej (GRI) jako narzędzia polityki innowacyjnej. Podstawą przeprowadzonych studiów jest określenie obszaru analiz oraz opisanie ich podstaw teoretycznych. Są to, kolejno, podejście związane z ekonomią instytucjonalną w obszarze wspólnych zasobów publicznych, koncepcja masy krytycznej oraz gospodarki sieciowej. Następnie przedstawiona została analiza zastosowań Globalnej Infrastruktury Badawczej.

W centrum zainteresowania autorki jest analiza wpływu Globalnej Infrastruktury Badawczej. Przedmiotem analiz są w szczególności efekty finansowe i instytucjonalne, analiza wskaźnikowa oraz wyniki badań kwestionariuszowych koordynatorów oraz uczestników projektów Europejskiej Infrastruktury Badawczej finansowanych przez programy INFRA w ramach 7. programu ramowego i Horyzontu 2020. Na końcu rozdziału przedstawione są wnioski i wykorzystane materiały źródłowe.

Analiza wykorzystania Globalnej Infrastruktury Badawczej jest oparta na 3 filarach, którymi są: ramy prawne, partycypacyjne i finansowe.

Często niedocenianym obszarem polityki innowacyjnej jest pobudzenie innowacji w sektorze publicznym i innowacji społecznych, której to problematyce od strony rozwoju standardów przygląda się wspomniany powyżej autor. Problematyce tej poświęcony jest szósty rozdział książki, autorstwa Marty Mackiewicz, zatytułowany **Boosting Public Sector and Social Innovation in Europe**.

W ramach rozdziału naświetlona została koncepcja pobudzania innowacji w sektorze publicznym i społecznym. Obszar ten ciągle jeszcze wymaga zwiększenia aktywności, a także wiąże się z szeregiem wyzwań instytucjonalnych, kulturowych i interpretacyjnych mimo bardzo dużego postępu i licznych spektakularnych osiągnięć na poziomie zarówno Unii Europejskiej, jak i poszczególnych krajów i regionów. Autorka omawia kwestie finansowania badań na temat innowacji społecznych oraz ich roli w społeczeństwie i gospodarce.

Następnie przedstawiony został wpływ europejskiego programu badawczego innowacji w sektorze publicznym i innowacji społecznych. Poprzedziło to analizę wyników badań oceny wpływu pilotażowego projektu European Public Sector Innovation Scoreboard (EPSIS) poświęconego ocenie innowacji w sektorze publicznym. Dalej przedstawieni zostali kluczowi „aktorzy” dla wzmocnienia innowacji w sektorze publicznym i w obszarze innowacji społecznych. Szczególny nacisk został przy tym położony na współdziałanie między interesariuszami. Rozdział kończy zestawienie wniosków i rekomendacji dla polityki oraz prezentacja wykazu wykorzystanych źródeł literaturowych.

Kolejny, siódmy rozdział książki, zatytułowany jest **European Institute of Innovation and Technology (EIT): towards the excellence of European science**. Zorientowany jest na zaprezentowanie działań Europejskiego Instytutu Innowacji i Technologii (European Institute of Innovation and Technology – EIT) w kierunku doskonalenia Europejskiej Nauki. Rozdział ten jest przygotowany przez Adama Karbowskiego i Marka Lachowicza.

Autorzy wprowadzają czytelnika w teoretyczne podstawy analizy wpływu wkładu EIT na innowacje. Rozpoczynają od przedstawienia trójkąta wiedzy. Następnie prezentują podejścia polegające na współpracy w ramach Unii Innowacji oraz na sieciowych innowacjach. Zaprezentowane ramy teoretyczne są następnie podstawą opisu Agendy Strategicznych Innowacji w ramach EIT. Przedstawiają głównych aktorów zaangażowanych w realizację polityki EIT. Pozwala to na zaprezentowanie analizy wpływu działań EIT i KIC oraz sformułowanie głównych wniosków.

Zaprezentowane w następnych siedmiu rozdziałach materiały są podstawą kolejnego, zatytułowanego **Implementing Evidence-Based Policies: Lessons Learned from the Joint Research Center's (JRC) Activity** autorstwa redaktor naukowej całej recenzowanej publikacji – Marzenny Anny Weresy – i poświęconego dorobkowi zastosowania polityki opartej na faktach oraz doświadczeniom, które nagromadzone zostały przez instytuty JRC Unii Europejskiej. Rozdział zaczyna studium literaturowe poświęcone znaczeniu polityki opartej na faktach i ich wadze dla innowacji.

Posłużyło to pokazaniu roli instytutów JRC w naukowym wsparciu twórców polityki europejskiej. Szczególny nacisk został położony na wzmocnienie bazy naukowej oraz na jakość naukowych publikacji, które dostarczają podstaw faktograficznych dla realizacji polityki naukowej. Przedstawione materiały pozwalają autorce na analizę wpływu polityki opartej na dorobku nauki na podstawie studiów przypadku instytutów JRC. Materiał, tak jak w poprzednich rozdziałach, kończą wnioski i odniesienia do literatury przedmiotu.

Ukoronowanie wartościowych analiz opartych na studiach literaturowych i wielopoziomowych badaniach przedstawionych przez zespół autorski stanowią końcowe konkluzje i wnioski autorstwa Marzenny Anny Weresy.

Przygotowana praca dobrze oddaje kierunki analizy stosowane w Unii Europejskiej do oceny wyników oddziaływania wybranych grup instrumentów zorientowanych na wspieranie działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej. Jej zaletą jest zaprezentowanie oceny efektywności stosowania szerokiego spektrum instrumentów w tym obszarze. Na uwagę zasługuje też bogata literatura związana z każdym podejmowanym obszarem analizy. Dla czytelnika z wiodących krajów w obszarze badań i rozwoju oraz innowacyjności mocną stroną pracy jest wskazanie na niedostosowanie instrumentów i wykorzystywanych rozwiązań instytucjonalnych do specyfiki krajów mniej zaawansowanych w tym obszarze.

Przygotowane studium wieloautorskie ilustruje perspektywę Unii Europejskiej. Uwzględnia zastosowane instrumenty, co stanowi jego cenną stroną. Jednak równocześnie nie pokazuje dorobku poszczególnych krajów w pokonywaniu bariery fazy rozwoju gospodarczego, takich jak wysokie koszty transakcyjne, niezdolność przeniesienia sprawdzonych rozwiązań z zaawansowanych krajów UE, brak wsparcia specyficznych instrumentów wypracowanych w krajach mniej zaawansowanych w sferze B+R i innowacji zorientowanych na ograniczenie asymetrii informacji, poprawę podstaw alokacji i sprzyjających pobudzaniu kapitału społecznego.

Przyjęta europejska perspektywa jest bardzo dużą zaletą pracy w świetle prób podważania wartości europejskich, dotychczasowego dorobku i upowszechnienia tendencji przedsiębiorstw do poszukiwania bardziej ambitnych źródeł finansowania zamiast stosowania funduszy strukturalnych, tak aby pieniądź „gorszy” nie wypierał „lepszego”. Jednak jednocześnie prowadzi do sytuacji pomijania tych wyzwań, z którymi UE się obecnie

zmaga. Chodzi o problem migracyjny, wyzwania energetyczne, trudności w pokonywaniu tendencji populistycznych i nacjonalistycznych, jak również braku eksponowania obszarów, gdzie UE nie osiągnęła spektakularnych sukcesów.

Cenną rolę w tym obszarze pełnią przeprowadzone badania, jak również odwołania do teorii. Praca stanowi poważne udokumentowane źródło, które wskazuje na zjawisko koncentracji nakładów na badania i rozwój w ograniczonej grupie krajów. Otwiera perspektywy zarówno dla polityków gospodarczych, jak i badaczy w zakresie poszukiwania dróg pokonania tego zjawiska i wypracowania odpowiednich instrumentów finansowych i informacyjnych.

Można wyrazić nadzieję, że kolejne badania w szerszym stopniu włączą kwestie związane z nowoczesną edukacją podstawową i wyższą oraz jej rolą w systemach innowacyjnych w warunkach cyfryzacji, gospodarki danych oraz rewolucji 4.0, a część wyzwań związana z takim alokowaniem funduszy na badania i rozwój, aby trafiły tam, gdzie są największe potencjały innowacyjne, zostanie pokonana.

Praca przybliży wyniki badań, które dla środowiska naukowego i ekspertów są trudne do przecenienia. Jednak nasuwa się pytanie, czy nie należałoby podjąć wysiłku przekazania tych treści w taki sposób, aby dotrzeć do szerszego kręgu odbiorców. Bezценne byłoby w tym kontekście sięgnięcie do danych statystycznych, ich wizualizacji oraz informacji publicznej na temat sfery niematerialnej, rozwoju sektora wiedzy, innowacji społecznych, które bez funduszy europejskich byłyby niemożliwe do realizacji.

* * *

Podkreślić należy atrakcyjność publikacji dla czytelnika wchodzącego w świat struktur i instytucji europejskich, strategii, projektów i funduszy w warunkach budowy gospodarki cyfrowej opartej na wiedzy i danych. Książka zespołu badawczego pod kierunkiem prof. M.A. Weresy stanowić może bardzo cenny przewodnik. Pomocne są zarówno objaśnienia 95 skrótów profesjonalnych terminów, jak i towarzyszące poszczególnym rozdziałom odniesienia literaturowe i internetowe do licznych dokumentów strategicznych, wykonawczych i badawczych.

Niewątpliwą wartością dodaną monografii jest jej źródłowy charakter, który wynika z faktu, że to sami autorzy projektu badawczego opisują jego wyniki. Dla czytelnika polskiego to dobre wprowadzenie w świat działalności badawczo-rozwojowej europejskich instytutów badawczych (JRC), projektów i ich wyników. Dla czytelnika z krajów z czołówki innowacyjnej i dla władz Unii Europejskiej to okazja, aby uwzględnić punkt widzenia ekspertów z kraju znajdującego się na przejściowym etapie rozwoju gospodarki od fazy przemysłowej do innowacyjnej.

Dla czytelnika z krajów, które tak jak Polska weszły do Unii Europejskiej w 2004 roku, lektura książki to okazja do zapoznania się z perspektywą kraju pokonującego zbliżone bariery w odmiennych warunkach systemowych. Bardzo ciekawa może być też dla zainteresowanych poruszana problematyka z krajów spoza Unii Europejskiej zaangażowanych w liczne wspólne przedsięwzięcia.

Celowe byłoby przetłumaczenie książki na język polski, a w przypadku zainteresowania na inne języki, oraz przybliżenie wyników badań w różnych formach dla czytelników z instytucji naukowych, wyższych uczelni, biznesu i administracji, ale także osób o ukierunkowaniu naukowo-badawczym, jak również z licznych sfer związanych z przepływem i tworzeniem wiedzy uczestniczących w globalnych i lokalnych procesach produkcji, dystrybucji i konsumpcji.

Prof. dr hab. Tadeusz Baczeko